

NOVEKNJIGENOVEKNJIGENOVEKNJIGENOVEKNJIGENOVEKNJIGE

tematskom krugu su ljubavne pesme: *Zora*, *Ukus Kole i Sami*. (Ljubavni motivi se, međutim, prostiru i duž drugih krugova, u fragmentima jedne iste strasti.) Treći, najobimniji krug činile bi pesme na fantazmagorične teme, često s mitološkim podtekstom, uvek sa kriptičnim simboličnim ambicijama. Slobodan Kljajić piše i u slobodnom i u vezanom stilu, a postoje, u ovoj zbirci, i lirske proze.

Pesnik koristi i vrlo kratke stihove (šesterac u pesmi *Kiša*) ali i neobično dugе, od 17, 18 stihova, rimujući, u pesmi *Mornari*. U njegovom pismu se prepliću i vrlo lako su uočljivi najraznovrsniji uticaji, od romantičara — Branko, Zmaj — preko modernista iz prve decenije ovog veka — Dis i Pandurović, te najsvremeniјih autora iz sadašnje srpske poezije. I pored šarolikosti oblika i poetičkih karakteristika, čitaocu je već posle prve pesme u *Prahu vremena* jasno da je pred njim zanimljiv autor vrlo originalnog jezičkog izraza i naročite prikturalne invencije. Pesnik u čijim se stihovima slobodno i uspešno stapaju samnambulne vizije iz najneobičnijih rukarskih imenovanja sa pojednostavljenim, infantilnim opservacijama koje bi, insistirajući na pozitivnoj konotaciji te reči, nazvali *detinjarijama*. Kljajić spaja naizgled nespovjivo, zasnivajući svoje pesničko svedočenje o životu na naivnoj metafizičkoj poziciji lirskog subjekta, subjekta kojem su da bi pevao (i živeo) važni samo vlastita vizija i dragoceno osvojeni jezik. Čudesna alhemija pesnikovih stihova utiče da čitalac prelazi i preko krajnje slabih radnika koje bi nekom drugom autoru mnogo teže oprostio. Primer kvazistihovanja kakva Kljajić sasvim intencionalno, bez ironije ili autokritičnosti, upotrebljava je: »imao je biserne vode u sebi« (iz pesme *Grada za roman*). Slične slabosti se mogu naći i u patetičnim poemama ili praznrom verbalizmu karakterističnom za pesme *Nikada više i Mali poraz*. Ovo se događa kad Kljajić peva bez korišćenja pesničkih slika, zečeći da komentariše život, ili stvara slabašne pesničke slike, bez dovoljno mašteta, precenjujući snagu motiva. Uporedi: »Kada bih govorio Vama/ Rekao bih sanakratom iz baritonu/ Vi ste ona iz eona miliona/ Za Vama je moja duša bona« (u pesmi *Mali poraz*). Na reču — najčešće nije tako.

U pesmi *Gutač vatre* Kljajić pribegava svojoj tipičnoj označilačkoj strategiji. Pesma je napisana u rimovanim distisima i bez pravilnosti se smenjuju deseterci, jedanaesterci i dvanaesterci. Svaki novi distih, bez čvršće veze s prethodnim, kao nova kockica u mozaiku, usložnjava celinu značenja teksta. Pesnik, kolebljivo, cas izvrsno, čas manje uspešno, gradi aluzivne pesničke slike, metaforiše, spaja motive — no to čini uvek neodoljivo originalno. Prva dva stiha glase: »Neko život prevali put strepnje/zabavila gutača vatre vreňje«. Bez dužeg osvrtanja ka zvučnoj slici, prema nekorektnom rimovanju glagolskih imenica (strepnje: vreňje), istaćemo da je subjekat u prvom stihu neiskazan, nepoznat, a u drugom je pomeren u zavisni padež, dok pesnik ističe nominativom rimu »vreňje«. U prvom stihu, dalje, Kljajić umesto prideva »pun« koji bi pesmi dobro pristajao upotrebljava predlog »put« u značenju »ka cilju«. Reperkusije tog minimalnog poteca pokazuju da je reč o zanimljivom stavu prema pesničkoj upotrebi reči, o težnji ka oneobičevanju govora. Sledеća dva stiha nastavljaju u sličnom tonu; »Skriva vatre u spremišta pusta/ Grabi sreću u vreču, pivo u usta«. Lagani hermatizam, nagovešten u prvom distihu, ovde je izrazitiji, ali još uvek je u prostorima »blagog zamućenja«. Pesnik koristi glagol »skraviti« da bi obeležio akciju gutača vatre čije telo opet postaje »spremnište«. Reč »vatra« je u obliku koji može biti i partitivni genitiv jednine, ali i akuzativ množine, što na svoj način uzrokuje jedan neiskaziv čitalački utisak. Prvi deo četvrtog stiha pesme »Grabi sreću u vreču« može znaciti svašta, mada se asocijacije roje oko »sticanja koristi« od zanata gutača vatre. Unutrašnje rimovanje u tom stihu čest je postupak i u mnogim drugim pesmama, a jedino pravilo koje se očituje u *Prahu vremena* je da nema nikakvih pravila u odnosu prema

ovom postupku. »Pivo u usta«, zaključna slika, zračeći infantilnim sjajem, asocira da gutač vatre gasi žar u spremištu, zalivajući ga pivom zaradenim gutanjem vatre. Slobodan Kljajić, i u drugim pesmama, hermetizuje ne po voljnjo odluci, nego zato jer mu jezička kompetencija i »pomereno« sintagmatsko osećanje jezika te metrički obrazac, izabranog oblika nameću takvu »krnju« taktiku označavanja — a nastaju neочекivani efekti. Treći distih (pesnik ih inače ne odvaja, već pesma deluje neprekinitutim intenzitetom svih reči, bez pauza u belinama) glasi: »Da krv ističe mirno da se diše/ Pred hiljade očiju i jedno više«. Reperkusije veštih pesničkih reči su, naravno, dalekosežne. Ne samo da »hiljade očiju i jedno više« podsećaju na Borhesovo odusevljivanje kineskom podelom životinja niti na stih iz Korana: »Ostatodo u špilji trista godina/kojima treba dodati još devet«, već u spletu asocijacija prepoznamo i tajanstveno jednooko biće, možda kiklop, koje je pridruženo publici. Sledi još čudniji stihovi: »Spremni za pretvorbe plami pretnje/ Umiru u zdrelu uz delične kretnje«. Kljajić je preko deseterca i jedanaestera već zašao u dvanaesterc, šireći zvučnu tenziju svog stiha. Verujemo da doslutili u ovom tekstu sve mogućnosti značenja »proguatanog plamena« nemaju smisla. Citaocu samo skrećemo pažnju na prived »delični« koji rečnicu srpskohrvatskog jezika ne beleži. U osnovi igre bi moglo biti skraćenje prideva »delimičan« ili »deličan«.

U obe varijante rezultat skraćenja reči je izvrstan. Na redu je, potom, distih: »zabavila se, greška zemlju trese/ Jači je za liv iz kalupne smese«. Neko će, možda, reći da ovi stihovi nastaju iz nedovoljnog pjesnikovog snalaženja. Može biti. Ali vizija gutača koji se zabavlja, aluzija na greške i posledice, podstiče da u ovoj pesmi sve više mislimo kao o kriptičnom tekstu povodom boga Vulkana. Tad sledi završni rez: »Stupaju u istinu izvesna stanja/ U mističnu vatru duševnih putanja«. Sam Kljajić kao da objašnjava prodor fantastičnog u realnost ličnog, sementičke aberacije se završava, pesma kao da traži ponovljeno čitanje. Intenzivne razmatranje *Gutača vatre*, omogućuje da o drugim cesto i uspešljim pesmama iz *Praha vremena* govorimo nešto brže, zadržavajući se tek na pojedinim karakteristikama ili odličnjim proizvodima Kljajićeve invencije.

Prelazeći bez reči preko neobične, metaforične pesme o somnambu — ilno vidjenom prostoru Devičansko vreme Nesnija, preko mističnosti Dubokih misli zakopane u glave ili šalamanovskog ludizma pesme *Klavir* pomenućemo neke od odličnih pesama za čiju bi nam analizu trebalo mnogostruko više prostora. U *Setaču kraj jezera*, su i stihovi:

Vodenasti tkač vetr protura hiljade čunaka kroz tkanicu vode gibajući odrase planina.

U pesmi *Mare Adriaticum* postoje i stihovi:

O Gospo morska goro talasa sveža arija
Kako je svetla u tebi moja havarija,

dok neverovatna pesma *Mauzolej*, sačinjena od tri stava, počinje nezaboravnim stihovima:

Milioni ljudi zimska su ruža
Misao im točak cesta što se pruža...

Ta duga, složena pesma sa snažnim mitološkim podtekstom vodi čitaoca do dve najbolje pesme u Knjizi kojima se *Prah Vremena* okončava. Prva nosi naslov *Mornari* a napisana je kao temperamentni, neurotični katalog morskih luka sveta i mornarskih avantura u njima, kao žustar katalog utisaka, maštarija, snova. U dugometražnim rimovanim distisima, sa ritmičkim naprezanjima, opkoračenjima i »debelim morem« zvučnih figura, Kljajić postiže jedinstven utisak jezičkog čuda. Evo nekoliko stihova:

U Trstu matrikulu u džep, na trajekt i na počinak

Gde bludni rastanak tu novi, morski sastanak...

Po zimi zimovanje, a Australija je san gde večno sja
Sunce, kralj u lovnu, poput uglačanog bumeranga.
Artemidin znak jarac, ostao je na teretnom brodu,
a mornar sanja Ekvator na jugu, pod brodom, kroz vodu.

Druga pesma *Kod bogova*, iz profanog ugla prati boravak neimenovanog boga (Paris, Orfej), ili čoveka (Ulika, sam pesnik) na Olimpu. Ponovo u dugom stihu, 16, 17 stihova, u rimovanim distisima, sa često naivnim rimarijem, neobičnim skraćenjima i ponovljanjima zvukova, sva u grču neodoljive nužde pisanja, ta sjajna pesma okončava *Prah vremena*.

Pri kraju četvrtre decenije života Slobodan Kljajić je objavio svoju prvu pesničku zbirku (*Zasluge za to* pripadaju i recenzenti Jovici Aćinu i uredniku Petru Krdiju). Sasvim van pesničke matice i trendova, usamljen poput Disa ili Branislava Željkovića, autor *Praha vremena*, deli sa ovom dvojicom i neke poetičke karakteristike. Njegova izdvojenost naravno nema presudne veze sa evidentnim vrednostima knjige. Uz sve svoje slabosti i naivnosti, ona spada u uzak krug relevantnih ostvarenja koje su obeležile 1989. godinu u poeziji.

fanta- stična enciklo- pedija

Zoran Živković, »Enciklopedija naučne fantastike«, tom 1, 2, Prosveta, Beograd, 1990.

vladan panković

O Stanislavu Lemu, jednom od najznačajnijih autora književne naučne fantastike (*Solaris*, *Zvezdani dnevničnici Ijona tihog*, *Glas gospodara*, *Nepobedivi*, itd. dr. Zoran Živković će reći sledeće: »... Lem poseduje naprosto kolosalno enciklopedisko obrazovanje, sjajnu analitičku pronicljivost i nadasve bujan književni talent. Poznata je anegdota da su upravo pomenuta odličja, očetovljene u SF delima poljskog autora, dala povodu glasinama, začetim u SAD, da se iza jednosloznog Lemovog imena ne krije živ čovek, nego naročiti računar, čiji naziv predstavlja akronim od *Lunar Excursion Module (Mesečev ekskursioni modul)*.« (Zoran Živković, »Savremenici budućnosti«, Narodna knjiga, Beograd, 1983.) S obzirom na grandiozno delo, dr. Zoran Živković »Enciklopediju naučne fantastike«, koja se nedavno pojavila u izdanju poznate beogradske izdavačke kuće »Prosveta«, i mi bi smo se, s punim pravom, mogli zapitati ne krije li se iza Živkovićevog imena neki supermoderni kompjuter. Jer, kako piše na prednjoj margini omota korica »Enciklopedije naučne fantastike«, »Pisana punih pet godina, posle razdoblja sakupljanja grade od preko dve decenije, ova knjiga — peta takve vrste na svetu — predstavlja sabrano znanje o neosporno najdinamičnijem žanrovskom svedoku uzbudljivog vremena u kome imamo povlasticu da živimo. Sačinjena iz dva toma ukupnog obima od 936 strana, »Enciklopedija naučne fantastike« sadrži ukupno 1638 odrednica, gotovo 2000 crno-belih ilustracija i 64 tabloida u boji, a obuhvata sve iole relevantnije pojmove, autore, ilustratore, urednike filmove, serijale, TV

NOVEKNJIGENOVEKNJIGENOVEKNJIGENOVEKNJIGENOVEKNJIGE

serije, stripove, pozorišna i muzička SF dela, radiofonska SF ostvarenja, časopise, SF biblioteka i edicije, kao i još mnogo toga što tvori čudesan, eksplozivan svet naučne fantastike! Na zadnjoj margini omota korica »Enciklopedije naučne fantastike« možemo, pak, pročitati sledeće podatke o autoru (detaljnije podatke moguće je naći u samoj enciklopediji pod odrednicom Živković Zoran): »Rodjen u Beogradu 1948, Zoran Živković diplomirao je (1973) na katedri za Opštu književnost sa teorijom književnosti Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu, gde je potom magistrirao (1979) i doktorirao (1982), odbranivši u oba slučaja teze iz naučne fantastike. Objavio je veliki broj teorijskih, istorijskih i kritičkih dela o SF žanru, među kojima se ističu četiri knjige: »Naučna fantastika« (1976), »Savremenički budućnosti« (1983), »Zvezdani ekran« (1984) i »Prvi kontakt« (1985). Uz to, proveo je preko pedeset SF romana, dok je u svojstvu urednika publikovao više od stotinu dela ovog žanra.«

U daljem tekstu prikaza »Enciklopedije naučne fantastike« navedimo nekoliko njenih odrednica. (Zbog ograničenog prostora neke odrednice ovde će biti date u izvodima).

»AMAZING STORIES« (Zapanjujuće priče), američki časopis koji se s puno razloga ubraja u jedno od najznačajnijih glasila u istoriji naučne fantastike. Pokrenuo ga je izdavač Hugo Gernsbek, emigrant iz Luksemburga, koji je u nekim svojim drugim glasilima već duže objavljuvao SF dela. Bio je to mesečnik velikog formata štampan na nekvalitetnoj »palp« harđiji, a prvi broj pojavio se aprila 1926. Posebnost časopisa ogledala se u njegovoj žanrovsкоj jednoobraznosti: bilo je to prvo glasilo posvećeno isključivo naučnoj fantastici. Gernsbek se u prvo vreme opredelio za žanrovske klasične, Poa, Verna i Velsa, ali je uskoro počeo da objavljuje i dela savremenih autora. Istočrveno, angažovaо je ilustratora Frenka R. Pola za izradu žanrovske sasvim određenih naslovnih strana, čiji je izuzetan kvalitet bitno doprineo dobroj prodici časopisa...

»ASTOUNDING SCIENCE FICTION« (Zaprepaščujuća naučna fantastika). Najuticajniji časopis u istoriji američkog SF žanra. Prvi broj objavljen je januara 1930, a izlazi još i danas pod promjenjenim naslovom. Analog science fiction — Science Fact. Na čelu Astoundinga stajalo je samo pet urednika — Heri Bejs, F. Orlin Trimej, Džon Kembel, Ben Bova i Stenli Šmit — ali se od njih ubedljivo najduže zadržao Džon Kembel, od decembra 1937. do jula 1971 (kada je umro).

Astounding se javio na američkoj SF sceni u trenutku posustajanja pionirskega Amazinga, razlikujući se od ovoga ne samo konceptualno (popularizacija nauke bili su pretpostavljani pustolovni sižei), nego i u pogledu finansijske snage...

ASTRODEČAK (Astro Boy). Televizijska serija, Japan, 1963. Sastavljena od polučasovnih epizoda, ova animirana serija počiva na dva veoma česta motiva u japanskoj naučnoj fantastici. Prvi je dečak natprirodnih moći, a drugi je okršaj sa svom silom zemaljskih i svemirskih čudovišta...

BARBARELA (Barbarella). Strip francuskog autora Žan-Kloda Forea. Izvorno se pojavio 1962, ova strip stekao je veliku popularnost, možda ponajpre stoga što je bio namenjen odrasloj publici. Naslovna junakinja, Barbarella, zamišljena je kao nadasve zgodni astronaut koji na mnoštvo svetova doživljava najrazličitije pustolovine sa egzotičnim i izrazito erotskim naboјima. Po motivima Foreove tvorevine Rođe Vadim je snimio uspeli film...

Dr HU (Dr. Who). Televizijska serija. Velika Britanija, 1963. r. Waris Hussein i drugi, S. Anthony Coburn, Terry Nation, Dennis Spooner, Bill Strutton, William Emms, Ian Stuart Black, Kit Pedlar, Gerry Davis i drugi, U. William Hartnell, Patrick Troughton, John Pertwee, Tom Baker, Elizabeth Sladen, William Russell, Carole An Ford, Roger Delgado i drugi, P. BBC (U predhodnom tekstu ove odrednice korišćene su sledeće skraćenice: R. — režija, S. — scenario, u. — uloge, P. — produkcija — primedba V.P.) Kada je novembra 1963. put britanskih

malih ekrana krenula prva polučasovna epizoda nove dečje SF serije dr Hu sasvim sigurno niko nije slatio, a ponajmanje njeni tvorci Sidni Njumen i Donald Wilson, da će to postati najduža naučnofantastična pustolovina u istoriji televizije. Ova serija emituje se tako reci neprekidno od 1963. (nije prikazivana samo 1969. i 1971. godine) i predstavlja jedinstven fenomen i izvan žanrovske granice. Ovakav uspeh nije, međutim, bio očigledan odmah posle prvih epizoda, već se postojano dogradivao kako se i serija razvijala. Posredi je »spejs-opera« u svom najboljem izdanju, oslonjena na bogatu tradiciju »palp« časopisa, ali i sa veoma maštovitim i zanimljivim doradama i obogaćnjima...

HUGO GERNSBEK (Hugo Gernsback). Glavna žanrovska nagrada koja se svakog septembra dodeljuje u SAD za SF stvaralaštvo na engleskom jezičkom području u prethodnoj kalendarskoj godini. Naziv je dobila prema rođačelniku američke naučne fantastike, Hugu Gernsbecku. Osnovana je 1953. kao »Nagrada za naučnofantastičnu dostignuća (Science Fiction achievement Award)« i taj naziv je zadržala do 1958, kada postaje nagrada »Hugo«. (Godine 1954. izostalo je dodeljivanje). Glavna osobenost ovog priznanja jeste to da je ona laičkog tipa, odnosno o nagradama »Hugo« odlučuju poklonici žanra na prigodnim godišnjim konvencijama...

KENTAUR. Jugoslovenska biblioteka za naučnu fantastiku. Pokrenuta pri beogradskom izdavačkom zavodu »Jugoslavija« 1967. Posle osam objavljenih naslova gase se naredne godine, a oživjava u novom formatu i novoj grafičkoj opremi 1977, da bi se kraćim prekidima izlazila do kraja 1988. U ovom drugom navratu objavljena su ukupno osamdeset dva naslova (šest je ponovljeno iz prve serije), od čega sedeset tri zaključno sa 1983, kada izdavač Kentaura postaje beogradска »Prosveta« koja će publikovati preostalih devetnaest. Urednici prve verzije Kentaura bili su Ivan V. Lalić i Vojtomir Korać. U drugom razdoblju izlaženja urednik Kentaura bio je najpre Ivan V. Lalić, od 1977. do 1980, a potom Zoran Živković. Iako su i pre Kentaura postojale domaće biblioteke koje su pretežno ili isključivo donosile dela SF žanra, tek su u ovoj ediciji počela da izlaze kapitalna žanrovska ostvarenja, tako da su jugoslovenski čitaoci prvenstveno preko nje došli u priliku da se priključe matici savremene naučnofantastične književnosti...

KOMARČIĆ, LAZAR. (Primetim, uzgred, da ovom piscu, našem pioniru SF-a, Živković posvećuje svoju »Enciklopediju« rečima: »Lazaru Komarčiću, u ime hrabrosti« — primedba V.P.) Srpski pisac, rođen 1839. u Komarici. Završiši učiteljsku školu, radi najpre kao učitelj i mehandžija. Po prelasku u Beograd, 1878, posvećuje se novinarstvu i pisanju. Umro 1909... Komarčićev roman Jedna ugašena zvezda deluje žanrovske superiorno u svetskim razmerama, u svom vremenu, stojeći u ovom pogledu sasvim uz bok najboljim Velsovim ostvarenjima. Oklност da je on ostao bez ikakvog uticaja u svetu lako se može objasniti činjenicom da je izvorno napisan na jednom malom jeziku sa koga nikada nije bio preveden; znatno je, međutim, teže rastumačiti potpuni zaborav u koji je pala Jedna ugašena zvezda u srpskoj književnoj baštini koja se tek retko mogla podići ovakvim svetski relevantnim delima, makar i u žanrovske okvirima. A da ovakav sud o Komarčićevom delu ništo nije preteran najbolje svedoči frapantanu podudarnost koja se uočava poređenjem Jedne ugašene zvezde sa, na primer, najboljim stranicama jednog Artura Klarka — onima, naime, iz priče »Zvezda« ili romana »Odiseja u svemiru«. Jedina suštinska razlika između ovih dela jeste okolnost da je Komarčićev roman napisan više od pola stoljeća ranije.

MAĐARSKA. Prva originalna dela sa primesama SF žanra — utopije, fantastičnih putovanja, romani o alhemiji i mistici — pojavljuju se na madarskom jeziku početkom devetnaestog veka pod uticajem srodnih francuskih ostvarenja. Najviši dometi ove tradicije bili su Putovanje na Mesec (1836) Feranca Neja i Poslednji

dani (1847) Mikloša Jošika, a iz nje je iznikao i rođačelnik madarske naučne fantastike, Mor Jokai, autor niza izvrsnih SF dela, objavljenih tokom druge polovine devetnaestog veka: Okeanija (varijacija motiva Atlantide), *Tamo gde novac nije Bog* (utopistička robinzonija), *Sve do severnog pola* (satira), trotomni Roman o narednom stoljeću (vizija dolazećeg vremena — verovatno najbolje Jokajevog ostvarenje, u kome se javlja mnoštvo žanrovskih »izama« u najboljem vernovskom maniru)...

MIKULIĆIĆ, DAMIR. Jugoslovenski pisac. Roden u Zagrebu 16. 03. 1942. Diplomirao energetiku na Elektrotehničkom fakultetu, apsolirao potom teorijsku fiziku. Od 1968 bavi se novinarstvom i pisanjem.

Prisutan na SF sceni od 1968, Mikulićić je ugled vodećeg domaćeg pisca naučne fantastike stekao prvenstveno kao pripovedač. Stvarači u tradiciji takozvane »hard« naučne fantastike, Mikulićić je svoju profesionalnu upućenost u nauku umešno koristio za gradijanje originalnih žanrovskih zamisli u prilično širokom motivskom i tematskom rasponu, pri čemu se one javljaju u glavnom u lirskom ili melodramskom kontekstu.

SOLARIS (Solaris). Film. SSSR, 1971. R. Andrej Tarkovski, S. Andrej Tarkovski, Fridrig Gorenštajn, F. Vadim Jusov, M. (montaža — primedba V.P.) Eduard Artyemyev, U. Natalija Bondarčuk, Donatas Banionis, Juri Jarvet, Anatolij Solončin, Vladislav Dvorzecki, Nikolaj Grinko, Sos Sarkisjan, P. Mosfilm, T. (trajanje u minutima — primedba V.P.) 167.

SPEJS-OPERA (Space-Opera). Tematski podžanr naučne fantastike. Sintagma je 1941. skovao Wilson Taker po uzoru na »sapunsku operu« kojom su označavani popularni radio-seriali melodramskog slike, čiji su sponzori bili proizvođači sapuna (otuda naziv). Pod »spejs-operom« se podrazumevaju dela ograničena na prostodrušne svemirske pustolovine, uglavnom hipertrofiranih razmara, sa stereotipnim junacima i tipovima situacija, kao i melodramskom radnjom, odnosno prilično antropošvičističkom ideologijom. Ostvarenja ovog podžanra po pravilu su pisana bez ikakvih literarnih ambicija, a često bez elementarne prozne suvislosti, zadovoljavajući se dinamičnim, premda naivnim i klišetiziranim slikeom.

Na osnovu citiranih enciklopedijskih odrednica čitalac lako može uočiti svu opsežnost i naučnu tematizaciju Živkovićevog poduhvata. Obrada odrednica ovde nadrasta, uobičajene enciklopedijske standarde i prerasta u sjajne male naučne studije i rasprave. Nadamo se, takođe, da će, čak i ranije slabu informisani čitalac, uvideti da SF književnost i umetnost ne spadaju nužno u subkulturnu. Jer, kao što je to još davno primetio jedan od korifeja savremenog SF-a, Teodor Sterdžen, čak i kad bi se devedeset procenata SF-a smatralo šundom, ne bi trebalo zaboraviti da je devedeset odsto bilo čega takođe šund. Ili, kako će reći drugi SF velikan Rejd Bredberi: »Naučna fantastika je vodeća književnost našeg vremena. Ona nije samo deo Velike Literature, već je sama Velika Literatura«. (citirano iz knjige »Savremenički budućnosti«, str. 185).

Na kraju, navedimo još jedan važan podatak. I poređ relativno visoke cene, uobičajene za enciklopedijska izdanja, (1920. din., tj. blizu dve stare milijarde), potražnja za »Enciklopediju naučne fantastike« je izuzetno velika (u »Nolitovoj« knjižari, u katoličkoj porti u Novom Sadu, gde je prvo bitno pokušao da nabavi ovu knjigu, piscu ovih redova je rečeno da je »Enciklopedija« naručivana već nekoliko puta i da su sve dosadašnje porudžbine rasprodane). To je, bez sumnje, novi dokaz sveprisutne bilo racionalno bilo intuitivne spoznaje o bliskom i neumitnom susretu sa trećim milenijumom ljudske civilizacije, kada će mnogo toga da intuicije SF žanra postati deo buduće tradicije i u književnosti, i u životu. Na razmeđu između prošlog i budućeg milenijuma Živkovićeve »Enciklopediju naučne fantastike« predstavlja spomenik dužne zahvalnosti starom i putokazu ka novom razdoblju istorije čovečanstva.